

Lunds universitet
Socialhögskolan
SOL 064
Ht-2001

Att förstå etnisk mångfald i socialt arbete

Författare: Sonja Olsson
Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

My essay is a qualitative study and the purpose was to find out how social work conducts to a great number of varieties of ethnic.

The questions asked were:

- How do the social service work in conduct with ethnicity?
- How does it show in the meeting between youth immigrants and social workers?

I interviewed six professional which all work in the social services. Through my interviews I came to the conclusion that social work with ethnic people demand a lot of understanding and knowledge about different cultural and psychosocial methods. But I can't say through my few interviews I could get some significant conclusion.

Social workers have to deal with several obstacles in meeting. They have to deal with different culture that they have to be ware of and also there own culture background. There is a risk, both from the society and the individuals that they see all ethnic people as a collective group instead to see every person as a unique and as an individual person. You also has to be ware of that there is no neutral frame of reference, we all see our culture through a filter which we interpret and value the reality with.

	Sid
Abstract	
Innehållsförteckning	
Förord	
1. Inledning	2
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Metod och urval	3
1.3.1 <i>Metod</i>	4
1.3.2 <i>Tillförlitlighet i metod och urval</i>	4
1.3.3 <i>Etiska aspekter</i>	6
1.3.4 <i>Urvalsmetod</i>	6
1.3.5 <i>Tillvägagångssätt</i>	7
1.3.6 <i>Bortfallsanalys</i>	8
1.3.7 <i>Analys och transkribering av intervjuer</i>	8
1.4 Begreppsdiskussion	8
1.4.1 <i>Etnicitet</i>	8
1.4.2 <i>Socialt arbete</i>	9
1.4.3 <i>Kultur</i>	9
1.4.4 <i>Mångfald</i>	10
1.5 Fortsatt framställning	10
2. Tidigare forskning	11
2.1 Vägledande förhållningssätt	11
2.1.1 <i>Modellen om kategorisk mångfald</i>	11
2.1.2 <i>Modellen om gränsbevarande mångfald</i>	12
2.1.3 <i>Modellen om universell mångfald</i>	12
2.2 Forskning om det sociala arbetets villkor och förutsättningar	12
2.3 Utanförskap	14
2.3 Sammanfattning	15
3. Teori och teoretiska perspektiv	15
3.1 Pierre Bourdieus teorier och begrepp	15
3.2 Socialarbetare – socialt arbete	17
3.1.1 <i>Om hinder i socialt arbete</i>	17
3.1.2 <i>Kulturkompetens</i>	17
3.1.3 <i>Socialarbetarrollen som myndighetsperson</i>	17
3.1.4 <i>Förståelse</i>	18
3.1.5 <i>Sammanfattning</i>	18

3.2 Perspektiv utifrån mötet	19
3.2.1 Kulturmöten	19
3.2.2 Sammanfattning	19
3.3 Invandrarungdom	19
3.3.1 Identitetsdilemma	19
3.3.2 Klassperspektiv	20
3.3.3 Relationen föräldrar – ungdom	20
3.3.4 Sammanfattning	21
4. Presentation av det empiriska materialet	21
4.1 Invandrarungdom	22
4.2 Metod – åtgärd	24
4.3 Det sociala arbetet i förhållande till etnicitet	24
4.4 Kompetens	26
4.5 Egna upplevelser	26
5. Analys	27
5.1 Förhållande till etnicitet i socialt arbete	28
5.1.1 Etnicitet	28
5.1.2 Utanförskap	29
5.1.3 Språket	30
5.1.4 Identitets- och kulturkriskris	31
5.1.5 Klassanalys	32
5.2 Avspegling i mötet	33
5.2.1 Hinder	33
5.2.2 Kulturrockar	34
5.2.3 Myndighetsperson	34
5.2.4 Förhållningssätt	35
5.2.5 Kulturkompetens	35
6. Resultatsammanfattning	36
7. Slutdiskussion	38
8. Källförteckning	39
Bilaga – Intervjuformulär	

Förord

Tack vare alla intervjupersoner som har ställt upp på mina frågor och delat med sig av sin tid och kunskap har det varit möjligt att genomföra uppsatsen.

Därför vill jag tacka er!

Jag vill också framföra ett tack till min handledare Torbjörn Hjort för den hjälp och vägledning du gav. Till sist vill jag tacka Claes Levin som tålmodigt också hjälpte mig på vägen!

1. Inledning

1.1 Problemformulering

De senaste decennierna har den svenska befolkningens sammansättning förändrats med konsekvenser för socialt arbete. Under min praktiktid mötte jag människor från olika kulturer och som hade sina rötter i andra världsdelar. Detta föranledde att jag började fundera över hur man ska förstå allt det annorlunda som äger rum i socialt arbete?

Socialtjänsten är den instans i det svenska samhället som har det yttersta ansvaret för alla medborgarnas välfärd. Socialsekreterarna är de som i allmänhet bedömer vilken hjälp eller stöd en person ska få och de som ofta möter etnisk mångfald i sitt vardagliga arbete. Det är socialsekreteraren som i de flesta fall träffar klienten i samtal, ensam eller i grupp. Socialsekreterarna har alltså en central uppgift inom socialtjänsten, eftersom de utövar myndigheternas regeltillämpning och har kunskap om klienterna.

Vidare är det oftast socialsekreteraren som tar den första kontakten med klienterna och är den person som ofta utformar mötena på olika vis beroende på olika faktorer bl.a. kompetens och empatisk förmåga. Detta innebär att socialsekreteraren har i sitt arbete ett relativt stort mått av frihet att själva avgöra om hur de ska bemöta enskilda klienters omständigheter och att de företrädesvis har ett stort mått av makt som myndighetsperson.

Att arbeta med klienter med olika etniska bakgrunder kan för den enskilda socialsekreteraren betyda att förhållningssätt och metoder, som tillämpas med svenska klienter, inte längre är tillfredsställande. Mötet med människor från andra samhällen och kulturer kan innebära en utmaning både för socialsekreteraren och för klient. I det dagliga sociala arbetet är kunskaper om vad som händer vid kulturmöten viktiga, men vilka kunskaper styr? Utifrån detta resonemang har mitt intresse för socialt arbete och etnisk mångfald väckts.

Jag ifrågasätter också om det finns beprövade arbetssätt som kan användas i det sociala arbetet med människor med en annan etnisk tillhörighet. Kan man över huvud taget tala om speciella metoder för att arbeta med etnisk mångfald? Skillnader i värderingar och utgångspunkter bidrar ofta till svårigheterna att åstadkomma en bra kommunikation i mötet. För invandrarungdomar och deras familjer kan en viktig anledning till ofullständig förståelse av det svenska samhället vara språksvårigheter.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några socialarbetare förhåller sig till etnisk mångfald i socialt arbete med fokus på invandrarungdom och deras familjer samt att belysa några aspekter av de speciella förutsättningar som socialarbetare arbetar under inom socialtjänsten.

Frågeställningar

- Hur förhåller sig socialarbetaren i socialt arbete i förhållande till etnicitet?
- Hur avspeglar sig detta i möten mellan socialarbetarna och invandrarungdomen och deras familjer?

1.3 Metod och urval

I detta avsnitt presenterar jag val av metod, tillvägagångssätt, urvalsgrupp, tillförlitlighet i metod och resultat, bortfallsanalys och betänkligheter jag haft under arbetets gång.

1.3.1 Metod

Holme & Krohn/Solvang (1997) pekar på att både kvalitativ och kvantitativ metod syftar till att ge en ökad förståelse för ett visst fenomen. Kvalitativ metod bygger på en öppen och flexibel intervjuteknik. Metoden ger en djup förståelse för det säregna hos intervjupersonen, vilket leder till svårigheter i jämförelsen av olika intervjuer. När det gäller den kvantitativa metoden så är den mer strukturerad, t.ex. vid användning av enkätundersökningar med fasta svarsalternativ. Holme & Krohn/Solvang menar att styrkan hos den kvantitativa metoden blir därmed att jämförelser och generaliseringar av resultatet möjligt. (ibid)

I min undersökning har jag valt att använda mig av den kvalitativa metoden som bygger på ett antal intervjuer. Glaser och Strauss (1967) pekar vidare på att kvalitativa undersökningar kan man snarare förhålla sig till som en upptäckarprocess än ett prövande av hypoteser.” Valet av människor, texter eller företeelser som ska ingå i undersökningen följer i detta tillvägagångssätt en rad upptäckter, i vilket urval träder fram som en serie beslut baserade på resultaten av tidigare etapper i undersökningen.”

(Denscombe, 2000, s 35).

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några socialarbetare förhåller sig till etnisk mångfald i socialt arbete med fokus på invandrarungdom och deras familjer samt att belysa några aspekter av de speciella förutsättningar som socialarbetare arbetar under inom socialtjänsten. Metodvalet har skett utifrån att den kvalitativa metoden har primärt ett förståande syfte. Jag valde den kvalitativa metoden för att försöka förstå människors sätt att resonera och för att särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster i det insamlade materialet. (Trost, 1997)

1.3.2 Tillförlitlighet i metod och resultat

Holme & Krohn/Solvang (1997) nämner att den kvantitativa metoden tidigare har ansetts vara den vetenskapliga metod som ger den objektiva sanningen. Medvetenheten om den kvantitativa metoden har på senare år ökat och man har således börjat inse metodens begränsningar. Författarna rekommenderar en kombination av både kvantitativ och kvalitativ metod då dessa metoder på ett lämpligt sätt kompletterar varandra.

Valet av kvalitativ metod är inte självklart eftersom en viss kritik kan riktas mot det kvalitativa tillvägagångssättet. Kvalitativa data och metoder har sin styrka i att de visar på en helhetsbild som möjliggör en ökad förståelse för sociala processer och sammanhang. Min undersökning visar inte på en helhetsbild i den bemärkelsen att det ger en bred bild om socialarbetarnas syn på etnisk mångfald och socialt arbete. Anledning till detta är bl.a. få intervjuer, resursskäl, tidsbrist och för att jag skulle kunna få en överblick över informationen. Min undersökning ger inte en tvärsnittsinformation som man kan få ut av en kvantitativ undersökning, utan min undersökning ger information om sociala processer.

När det gäller uppläggning av undersökningen så präglas kvalitativa studier av flexibilitet och kvantitativa av strukturering. I min kvalitativa undersökning har där funnits en viss flexibilitet, som är både positiv och negativ. Jag har t.ex. varit flexibel i förhållande till de erfarenheter jag gjort under undersöknings- och informationssamlingsfasen. Min uppfattning om etnisk mångfald i socialt arbete har hela tiden utvecklats under studiens gång. Genom intervjuerna fick jag hela tiden insikter och en bredare uppfattning av hur den enskilde såg på etnisk mångfald i socialt arbete. Men flexibiliteten har också gjort det svårt, att t.ex. jämföra information från de olika intervjupersonerna. Kritiken som jag lyfter fram här handlar om att det har visat sig skilda förhållanden under insamlingen av informationen. Min första intervju

gav t.ex. långt mindre kunskap om etnisk mångfald i socialt arbete än den sista. Detta beror troligtvis inte på att den första intervjupersonen var mindre intressant, utan att jag då hade för lite kunskaper. Holme & Krohn/Solvang (1997) pekar på att flexibilitet kan göra det svårt att jämföra information från de olika enheterna. Informationen kan ha kommit fram genom dels olika problemupplevelser hos forskaren, dels helt skilda förhållanden som gällt under insamlingen av informationen.

Styrkan i den kvalitativa intervjun ligger i att undersökningen liknar en vardaglig situation och ett vanligt samtal. Att genomföra intervjuer kan tyckas enkelt men det finns många fallgropar på vägen. I intervjusituationen dyker det ofta upp andra idéer eller uppfattningar och det gäller att ta hänsyn till detta under intervjuns gång samtidigt som man inte får tappa den röda tråden i samtalet. Det är viktigt att det uppstår en relation där intervjupersonen upplever att intervjuaren lyssnar på honom/henne och tar allvarligt på personens uppfattningar. Holme & Krohn/Solvang (1997) pekar på att syftet med kvalitativa intervjuer är att öka informationsvärdet, vidare att skapa en grund för djupare och mer fullständiga uppfattningar om de fenomen som studerats.

Trost (1997) nämner att traditionellt menas med reliabilitet eller tillförlitlighet att en mätning är så att säga stabil och inte utsatt för t.ex. slumpinflytelser. Vidare att alla intervjuare skall fråga på samma sätt, situationen skall vara likadan för alla etc. Tillförlitligheten i en undersökning minskar om bortfallet är stort och/eller om intervjufrågorna missuppfattas. Det bortfall jag har haft i min undersökning har ersatts av nya personer vilket gör att den faktorn inte minskar tillförlitligheten i min undersökning. När det gäller om intervjupersonerna har missuppfattat några frågor så har det funnits möjlighet till förklaringar vilket gör att även den faktorn inte minskar tillförlitligheten i min undersökning.

Validitet innebär att instrumentet eller frågorna i en undersökning mäter det den eller de är avsedd att mäta. (ibid) Genom intervjuerna har jag kunnat uppfylla mitt syfte och fått svar på mina frågeställningar. Jag bedömer att graden av tillförlitlighet och validitet i det insamlade intervjumaterialet är hög. Fördelen med intervjuer är direktkontakten som innebär att jag har kunnat kontrollera data, beträffande riktighet och relevans. Vidare tycker jag att nackdelen med få intervjuer, är att jag får se saker ur mindre antal olika perspektiv och mindre möjlighet att bekräfta resultaten, detta minskar validiteten i data. En annan nackdel med intervjuer och som har en ogynnsam effekt på tillförlitligheten är min egen effekt som person och kontextens

inverkan som innebär att det är svårt att uppnå objektivitet. Intervjuareffekten innebär att data från intervjuer baseras på vad människor säger och inte vad de gör, jag är medveten om att deras utlåtande per automatik inte återspeglar hela sanningen.

Förförståelsen hos en forskare påverkar givetvis undersökningen. Det är utifrån förförståelsen ett intresse för det observerbara fenomenet skapas. I forskningsarbetet spelar faktorer som intresse, värderingar, åsikter en central roll. Holme & Krohn/Solvang (1997) diskuterar två förutsättningar som spelar in. För det första har en forskare en fråga från sin utbildning grundad förförståelse av den företeelse de ska studera. Den utbildningsbaserade förförståelsen kan komma till uttryck i att forskare med olika ämneskunskap kan uppvisa mycket olika sätt att gripa sig an en företeelse och kanske olika idéer om vad problemet består av.

För det andra kommer forskaren även att ha med sig vissa socialt grundade fördomar eller förutfattade meningar i sitt sätt att nalkas ett problem. Jag anser det vara viktigt att vara medveten om sin egen förförståelse genom att vara så kritiskt som möjligt i arbetet och tolkning av materialet. Eftersom det är ett småskaligt forskningsprojekt med sex intervjuer är jag medveten om att jag inte kan dra generella slutsatser om etnisk mångfald i socialt arbete inom socialtjänsten. Jag är även medveten om att svaren på frågorna kan variera beroende på sociokulturell bakgrund, ålder, yrke.

1.3.3 Etiska aspekter

Mina intervjupersoner har fått information om syftet med min uppsats, hur jag kommer att använda det insamlade intervjumaterialet och vem som ska få ta del av det. Sedan informerade jag om att allt intervju-material kommer att behandlas konfidentiellt. Jag har arbetat utifrån tanken att det inte ska gå att identifiera intervjupersonerna utan alla kommer få vara anonyma. Vidare har jag informerat om att all information kommer att raderas på banden när intervjuerna är över och eventuella noteringar kommer att kastas. Holme & Krohn/Solvang (1997) nämner att det kan finnas en viss information som personer inte vill att andra ska ha tillgång till. Forskaren måste därför kunna lova diskretion vid behandling av den information som samlas in.

1.3.4 Urvalsmetoder

Mitt val av ämne och alla begrepp som aktualiserades gjorde att jag fick fokusera på vissa teman och avgränsa arbetet för att vara så realistisk så möjligt. Jag har fokuserat på det sociala

arbetets mening ur olika aspekter. Litteraturträffarna blev inte många när jag letade efter information om socialt arbete som förmedlade metoder, tanke- och handlingsätt i sammanhang med etnisk mångfald. Desto mer fanns om etnicitet och kulturella skillnader. Den empiriska forskningen om socialt arbete med etnisk mångfald visade sig inte vara ett prioriterat område inom svensk forskning. Motiven till att jag valde socialsekreterare som urvalsgrupp och som informanter, är att de ofta är inkörsporren för ungdomar med utländsk bakgrund när de behöver hjälp av socialtjänsten. Holme & Krohn/Solvang (1997) pekar på att urvalet av undersökningspersoner blir en avgörande del av undersökningen. Får vi fel personer i vårt urval kan det leda till att hela undersökningen blir värdelös i relation till den utgångspunkt vi hade när vi började.

1.3.5 Tillvägagångssätt

Jag inledde arbetet med två informella samtal, för att få en inblick i den verklighet som ungdomar med utländsk bakgrund lever i. Jag hade telefonkontakt med en verksamhetschef och med en invandrarsekreterare. Vi samtalade om kulturskillnader och om ungdomars livsvillkor. Till att börja med ringde jag runt till olika verksamhetschefer inom socialtjänsten som hade anknytning till ungdomar med utländsk bakgrund.

Efter att de godkände att jag genomför intervjuer rekommenderades jag att kontakta vissa personer. Därefter skrev jag ett presentationsbrev, som jag skickade till de aktuella personernas e-mail adress. I brevet presenterade jag mig själv och förklarade syftet med undersökningen samt berättade hur lång tid intervjun kommer att ta i anspråk. Vid första telefonkontakttillfället hörde jag mig för om det gick bra att jag spelade in våra samtal och poängterade att allt var på frivillig basis. Vid samtycke utgick jag från deras tid och möjlighet att ställa upp och jag genomförde alla mina intervjuer i informanternas arbetsrum.

Intervjuerna tog ungefär en timme i anspråk och alla godkände att jag spelade in på band. Jag hade en intervjumanual till hjälp, och intervjupersonen fick i största möjliga mån själv utforma sina tankar och åsikter på ett naturligt sätt. Min undersökningsuppläggning är icke-experimentell. Undersökningen innehåller inriktningen att undersöka och att upptäcka kunskaper om socialt arbete och etnisk mångfald. Intervjufrågorna har hela tiden varit desamma och situationen i stort sätt densamma för alla intervjuade. Jag har ställt ett antal strukturerade frågor, variationen har legat i följdfrågorna beroende på tidigare svar och svarsmöjligheterna har varit öppna, den tillfrågade har bestämt vilken struktur svaret får. (Trost, 1997)

Jag har använt mig av primärdata som består av intervjuer från sex personer av både svensk och utländsk bakgrund, fyra män och två kvinnor. Referat av tidigare forskning och teoretiska perspektiv ingår också som primärdata i min uppsats. I sekundärmaterialet ingår, d.v.s. lämplig litteratur, vetenskapliga artiklar och rapporter som har samband med mitt valda ämne.

1.3.6 Bortfallsanalys

Mitt urval från början var att fokusera på yrkesgruppen socialsekreterare genom att kontakta olika verksamheter inom socialtjänsten. Detta fick jag frångå för jag fick inte tag på tillräckligt många socialsekreterare. De jag hade fått tag på från början kunde inte ställa upp på avtalad tid p.g.a. förhinder eller sjukdom. Jag har inte avgränsat mig geografiskt för att vara beredd på bortfall av personer. Jag sökte mig utanför Lund, till Landskrona och Malmö. I det här läget var jag hänvisad till de som ställde upp och hade turen genom telefonkontakt och snöbollseffekten att nå personer som var intresserade av mitt tema, så de som föll bort ersattes av nya personer. Snöbollseffekten (icke-slumpmässighet) har jag alltså tagit nytta av som urvalsmetod. Det innebär att jag har fått ett namn från andra informanter på personer som kan vara lämpliga att intervjua. Inom socialtjänstens verksamheter vände jag mig till andra yrkesgrupper som arbetade med ungdomar med utländsk bakgrund. Detta blev en fördel för resultatet, jag fick en mer mångsidig bild av socialt arbete och om ungdomars livssituation.

1.3.7 Analys och transkribering av intervjuer

Analysarbetet har gått till så att jag har transkriberat de sex intervjuerna i sin helhet. Ett medvetet val från min sida för att helheten och den röda tråden inte ska gå förlorad på vägen. En förklaring till att jag inte ville sammanfatta intervjuerna med egna ord är att jag inte ville gå miste om informantens uttryckssätt, begreppsval och kunskaper. Jag hade från början delat in frågorna i sex teman med tillhörande delteman för att underlätta mitt arbete vid analysen och för att göra intervjuundersökning så tydlig som möjligt för informanten. Utifrån dessa teman har jag gjort en resultatredovisning där jag har tagit med lämpliga citat från intervjuerna. Jag har i citaten tagit bort överflödiga ord för överföring till skriftspråket utan att för den skull gå miste om det innehållsliga värdet.

1.4 Begreppsdiskussion

Under denna rubrik diskuterar jag begrepp som etnicitet, socialt arbete, kultur och mångfald vilka är viktiga begrepp att förstå för den fortsatta läsningen av min uppsats.

1.4.1 Etnicitet

Begreppet etnicitet har en mångfasetterad innebörd, men grundläggande är att den kan ses som en uppdelning i begrepp som ”vi och dem”, baserad på upplevda skillnader i fråga om kultur – ofta också härkomst. De upplevda skillnaderna och därav följande gränsdragning är ett resultat av konstruktion inom och utom gruppen. De sociala sammanhangen organiseras i grupper och för detta ändamål används sociokulturella kriterier (som kultur, språk, religion, etc.). (Olsson, 2000)

Ungdomsforskaren Ove Sernhede (2000) vid Göteborgs Universitetet förklarar att när vi talar om etnicitet är det ofta något vi förknippar med ”de andras”. De främmande kulturernas oförmåga att avstå ifrån sina gamla traditioner och religiösa vidskepliga föreställningar. Etnicitet är något de andra har, något som försvårar deras anpassning till vår förnuftsbaseade och rationella kulturella ordning. Att vara vit europé eller svensk framstår som något av en självklar utgångspunkt mot vilken alla skillnader mäts. På detta sätt blir den västerländska kulturen normen. (ibid.)

För övrigt menar Sernhede att etnicitet idag i vissa sammanhang spelar den roll teorier om ras en gång gjorde. Etnicitetsdiskursen handlar liksom rasismdiskursen om sätt att dela in människor. Etnicitet handlar om sätt att tala om skillnader om människors egenskaper. Sernhede varnar för risken med att göra sociala villkor till frågor om kultur. Som exempel tar Sernhede upp invandrarungdomars problem görs till kulturella problem, istället för att se till deras villkor i det svenska samhället som orsaken till deras problem. (ibid.)

1.4.2 Socialt arbete

Begreppet socialt arbete har definierats på många olika sätt. En modern definition beskriver socialt arbete som en, ”*kommunikation mellan socialarbetare och klient och som äger rum i ett bestämt socialt sammanhang*”, (Soydan, 1999, s.18). En avgränsning är att socialt arbete fokuseras på praktisk verksamhet, dvs. en profession med vissa interna regler och som utövas av en bestämd grupp av människor. Begreppet metod i socialt arbete åsyftar ett systematiskt arbetssätt som idealt sett omfattar arbetsmoment som formulering av klientens problem, bestämning, genomförande och utvärdering av åtgärder. I en snävare bemärkelse är en ”metod” ett instrument eller ett angreppssätt, varmed socialarbetaren åtgärdar klientens problem. (ibid.)

1.4.3 Kultur

Det finns många olika sätt att definiera begreppet kultur. Den norske antropologen A. M. Klausens definition av kultur lyder ” *de idéer, värderingar och normer som en människa övertar från den föregående generationen och som man försöker föra vidare – oftast något förändrade - till nästa generation*”

(Soydan, 1999, s.21). Klausen har uppfattningen att kultur är en uppsättning värderingar, normer, och traditioner som människor bär med sig, och ser kultur närmast som ett stabilt och oföränderligt system. Enligt denna definition blir kultur ett sätt att uppfatta och tolka omvärlden, ett inlärt perspektiv. Definitionen innebär också att en grupps kultur förs vidare från generation till generation genom socialisationsprocessen. Medlemmarna av en kulturgrupp är ofta omedvetna om sin egen kultur, beroende på att det egna sättet att uppfatta och tolka omvärlden upplevs som självklart. I samband med att människor migrerar och följaktligen byter kulturmiljö, blir de oftast medvetna om den egna kulturens särart. (ibid.)

1.4.4 Mångfald

Under de senaste åren har begreppet mångfald används i politiken och samhällsdebatten på olika sätt. Man kan urskilja en smalare definition som syftar på etnisk och kulturell (i betydelsen ”från annan kultur”) mångfald. Vidare en definition som innefattar aspekter som kön, klass, etnisk tillhörighet, sexuell läggning, funktionshinder, religion mm. Den vidare definitionen används framförallt i diskussionen om framtidens arbetsliv och diskriminering av olika grupper på arbetsmarknaden, (SOU 1996:55). Mångfaldsbegreppet har kritiserat för att det så sällan definierats. Begreppet används sparsamt i denna studie, och då endast i de uttalade betydelseerna etnisk mångfald, för att beteckna en varierad sammansättning av människor med olika etnisk bakgrund.

1.5 Fortsatt framställning

I kapitel ett förs en begreppsdiskussion. Kapitel två belyser olika perspektiv på tidigare forskningen inom problemområdet. I kapitel tre redogör jag teoretiska perspektiv som analysarbetet bygger på. Kapitel fyra presenteras det empiriska materialet. Här återkommer teman som invandrarungdom, metod-åtgärd, det sociala arbetet i förhållande till etnicitet, kompetens och egna upplevelser. Kapitel fem bygger på analysen där jag knyter samman tidigare forskning och teoretiska perspektiv med min egen undersökning.

I kapitel sex sammanfattar jag mitt material. Här belyser jag mina iakttagelser utifrån tidigare forskning, teoretiska perspektiv och mitt empiriska material. Slutligen kapitel sju där jag avslutar med en slutdiskussion. Här speglas mina egna reflektioner och tankar.

2. Tidigare forskning

Den tidigare forskning som finns inom mitt problemområde och som jag knyter an till berör olika aspekter som är centrala för att förstå etnisk mångfald och socialt arbete. Jag börjar diskutera tre modeller hur etnisk mångfald kan uppfattas och som jag anser är ändamålsenliga för min studie. Fortsätter sedan med en kort diskussion om det sociala arbetets villkor och förutsättningar. Avslutar avsnittet med en diskussion om utanförskap, vad det innebär att ställas utanför för invandrardom och deras familjer. Denna forskning tycker jag är aktuell för den strukturella synen leder till effekter som socialarbetaren möter i sitt vardagliga arbete med människor med annan etnisk bakgrund. Sunesson (1981) pekar på att det inte bara är relationen som avgör samspelet i ett möte. Organisationen och samhällsstrukturen påverkar också det sociala arbetet. Relationen eller mötet är av större vikt och kan inte frigöras ifrån samhällsstrukturen eller organisationens struktur. (ibid.)

2.1 Vägledande förhållningssätt

Det finns exempel på hur det praktiska arbetet kan inordnas i tänke- och handlingssätt, som tar i beaktande individens egna förutsättningar och socioekonomiska förhållanden men också kulturella särdrag och livssammanhang. Ett vägledande förhållningssätt om etnisk mångfald presenterar professor Haluk Soydan (1999) med hjälp av tre perspektiv i termer av kategorisk mångfald, gränsbevarande mångfald och universell mångfald. Modellerna sammanfattar idéer, teorier och empirisk forskning om hur etnisk mångfald uppfattas. Dessa kan också ses som modeller som beskriver relationer mellan majoritets- och minoritetsgrupper i samhället. Dessa modeller uppfattas således som en bakgrund till utformningen, inriktningen och innehållet av det sociala arbetets praktik.

2.1.1 Modellen om kategorisk mångfald

Modellen fokuserar på innehållet i etnicitet. Grupper betraktas som kategorier och uppfattningen bygger på att en grupp har bestämda karakteristiska. Dessa karakteristiska är etniska markörer, gemensamma för gruppens medlemmar. Om en person anses tillhöra gruppen förutsätts personen automatiskt bära på de markörer som tillskrivs denna etniska grupp. Med andra ord uppfattas de etniska grupperna vara i hög grad kulturellt sett homogena

och lika i väsentliga avseenden. Andra dimensioner som till exempel klasstillhörighet och könstillhörighet uppmärksammas inte. Modellen tenderar att bedöma och jämföra olika etniska grupper med varandra. (Soydan, 1999)

Traditionellt har frågan om hur man kan eller ska bedöma andra etniska grupper setts utifrån två perspektiv: ett etnocentriskt och kulturrelativistiskt. Det etnocentriska perspektivet sätter bedömarnas egen kultur i centrum och andra etniska grupper och deras kultur bedöms utifrån den. De som förespråkar ett kulturrelativistiskt säger sig avstå från att värdera. De bygger sina beskrivningar på den bedömda kulturens egna villkor. (ibid.)

2.1.2 Modellen om gränsbevarande mångfald

Den andra modellen om gränsbevarande mångfald bygger på att gränserna mellan etniska grupper inte alltid följer geografiska, politiska eller andra demarkationslinjer. I gränsområdena mellan olika etniska grupper utvecklas ofta kulturella blandformer. Normalt är de mindre etniska grupperna utsatta för starka influenser från de större etniska grupperna. I gränstrakterna utvecklar de utsatta etniska grupperna strategier för att bevara sina gränser. I denna modell fokuseras det på gränser och samspel mellan etniska grupper. (ibid.)

Inom det sociala arbetets metoder innebär detta modelltänkande åtgärder och intervention inom ramen för etniska gruppens egna omständigheter. Författaren menar att det innebär att sociala åtgärder i första hand söker handlingsstrategier som bygger på den etniska gruppens egna definitioner av sociala problem. Kommunikation mellan den etniska gruppens och det övriga samhället blir av största vikt för framgångsrik intervention. (ibid.)

2.1.3 Modellen om universell mångfald

Den tredje modellen om universell mångfald, minskar den etniska dimensionens betydelse för skapande av mångfald i samhället, till skillnad från de tidigare två modellerna. Modellen om universell mångfald utgår ifrån att mångfald i mänskliga samhällen och inom sociala institutioner härrör från skillnader i genus, etnicitet, religion, ålder, fysisk eller mental förmåga, civilstånd, sexuell läggning, social bakgrund, position inom en given organisation. Enligt modellen om universell mångfald blir den etniska dimensionen en av flera faktorer som genererar mångfald i samhället. Modellen om universell mångfald fokuserar alla slags olikheter medan tanken om ”jämlika möjligheter” i moderna samhällen i regel inriktar sig på områdena etnicitet, genus och handikapp. (ibid.)

2.2 Forskning om det sociala arbetets villkor och förutsättningar

Kullberg (1994) pekar på att när det gäller studier kring det sociala arbetet är det relativt få som berört det konkreta arbetet på ett socialkontor. Ett av undantagen är dock en studie av Marklund, Nordenstam och Penton (1984, i Kullberg 1994). Författarna har koncentrerat sig på själva mötet mellan socialsekreterare och klient. I studien framstår det sociala arbetet som komplext och motsägesfullt och socialsekreterarnas arbetsförhållanden framställs som besvärliga. Arbetsituationen sammanfattas i ett antal påståenden.

Arbetet beskrivs som *splittrat*, eftersom det består av ett otal olika aktiviteter som sällan går att fullfölja var för sig utan måste bedrivas samtidigt. Det framstår också som *byråkratiskt*, eftersom krångliga regler har central roll i arbetet. Vidare beskrivs det som *oklart*, för att socialsekreterarna ofta är tvungna att fatta beslut om klienterna utifrån egna bedömningar. Arbetet hävdas vidare vara *ensamt*, för att socialsekreterarnas större del av tiden antingen arbetar ensamma eller tillsammans med klienterna på sina arbetsrum. (ibid.)

Arbetet framställs även som *defensivt*, eftersom socialsekreterarna i många fall utgör den instans som har det yttersta ansvaret för människors välfärd. De är vanligtvis tvungna att ta sig an de ärenden som de blir tilldelade. Dessutom är det så att de ofta, oavsett hur de handlar, ändå får kritik från journalister och allmänheten. Slutligen framställer författarna arbetet även som *identitetslöst*, för att socialsekreterarna måste kunna lite av varje och därför inte lyckas skapa sig någon stark yrkesidentitet. (ibid.)

Vidare nämner jag kortfattat om professor Sunessons forskning (2000) vid Lunds universitet om socialt arbete. För att förstå det sociala arbetets villkor och förutsättningar, behöver man bl.a. förstå de organisationer som utför dem. En amerikansk term som används om arbetsplatser där socialt arbete utförs är, *human service organisation* (Hasenfeldt, 1983, i Sunesson m.fl., 2000) alltså människobehandlande organisationer. Dvs. personer som har till uppgift att bedöma och sortera människor och att på olika sätt påverka dem, deras beteende och livsförhållanden.

Sunesson (2000) uppmärksammar även om dilemma som finns i mötet med socialtjänsten att det finns ett moment av mer eller mindre utifrånstyrt tvång i bilden. Personer vänder sig till socialtjänsten dels för att ta del av socialtjänstens resurser dels för att för att få rådgivning och stöd. Dessa motsatsförhållanden står ofta i fokus, å ena sidan makt och fördelning av resurser,

å andra sidan de samhällsnormer (regelverk) och förväntningar som organisationen har på sig och som den förmedlar till klienterna. Resurs- och regelkontroll innebär att de kommer att löpa samman och ge socialtjänsten och socialarbetaren ett organisatoriskt förankrat övertag. (ibid.)

2.3 Utanförskap

Professor Haluk Soydans forskning handlar bl.a. om invandrarskap i olika sociala sammanhang. Jag tar upp om utanförskap som exempel på hans breda forskningsområde. Vad innebär det att ställas utanför? Hur kan begreppet förstås när vi talar om unga invandrare ?

Soydan ger en bra bild av utanförskap, genom att använda begreppet utanförskap tillsammans med tre andra begrepp för att fastställa begreppet i ett meningsfullt sammanhang. Dessa begrepp är utanförskap, innanförskap, integration och marginalisering. Per definition innebär utanförskap att vara utanför ett bestämt socialt rum. Soydan betecknar integrationsbegreppet utifrån William Bernads definition (1937, s 87). ”Integration föreligger när invandrare blir en arbetande del av det nya samhället, anammar många av samhällets attityder och beteendemönster och fritt deltar i dess aktivitet, samtidigt som de behåller en viss grad av sin ursprungliga kulturella identitet och etnicitet” (Soydan, 1995, s. 46)

När Soydan utgår ifrån marginaliseringsbegreppet används Thams definition (1993). ”En föreställning om ökande skillnader i befolkningen när det gäller levnadsförhållanden”. Soydan påpekar att han ser att begreppet kan användas inte bara i termer av levnadsförhållanden utan också i fråga om värderings- och meningssystem. Man kan alltså marginalisera i termer av att man tappat delaktigheten i värderings- och meningssystem. (ibid.)

Det sociala rummet som Soydan talar om är samhället med sina olika resurser och handlingsarenor, som vi alla vill vara en del av och delta i. När det gäller unga invandrarungdomars innanförskap lyfter Soydan fram två saker. Dels levnadsförhållanden som t.ex. arbete, utbildning, ekonomiska resurser osv. dels värderings- och meningssystem som är historiskt och kulturellt präglade. Känslan att vara en fullvärdig medlem av samhället och andras erkännande av denna känsla, gemenskap i allmän bemärkelse osv. (ibid.)

För invandrarungdomar innebär utanförskap ofta brist på tillfredsställande levnadsförhållanden eller delaktighet i värderings- och meningssystem. Integration innebär att

invandrarungdomar blir en naturlig del av samhället. Genom integrationsprocessen får unga invandrare samma typ av möjligheter som svenska ungdomar. Dessutom uppnås det genom integration en bestämd kvalitativ nivå av sociala relationer. (ibid.)

2.4 Sammanfattning

I det här avsnittet har jag tagit upp om forskning som handlat om olika aspekter som är centrala för att förstå etnisk mångfald och socialt arbete. Sammanfattningsvis kan de tre huvudsakliga modellerna utgöra bakgrund till metoder och synsätt i praktiskt socialt arbete. Detta modelltänkande kan användas vid granskning och bedömning av olika företeelser i olika sociala sammanhang. Vidare pekade jag på forskning om det sociala arbetets villkor och förutsättningar. Avslutningsvis diskuterades om utanförskap, vad det innebär att ställas utanför samhällets arenor bl.a. för invandrarungdom och deras familjer.

3. Teori och teoretiska perspektiv

I detta avsnitt belyser jag teorier som jag använder mig av i min analys. Jag pekar på en del av Bourdieus handlingsteori och begrepp för att förstå sociala relationer och sociala förändringar och för att visa på samhällets sociala och kulturella villkor.

3.1 Pierre Bourdieus teorier och begrepp

Månsson (1998) diskuterar att Bourdieus teorier om ett i grunden hierarkiskt och klasstrukturerat samhälle ter sig hopplöst omodernt idag, menar också att talet om upplösta traditioner, globalisering och multikulturism är sociologiska begrepp på modet. Jag ser Bourdieus teorier som aktuell i detta sammanhang och därför har jag tagit del av de teorier och begrepp som han har använt sig av. Jag tycker de är ett lämpligt redskap vid studier om klasstillhörighet, det sociala arvet samt sociala relationer som beskrivs utifrån olika begrepp, både på individnivå- och gruppnivå. De mest centrala begreppen i Bourdieus teorier och som jag ser som användbara i min studie är kapital och habitus.

Månsson (1998) diskuterar att ingen av Bourdieus begrepp har entydig definition och syftet för Bourdieu är att förstärka och få fram innebörden och mångtydigheten i begreppen. Kapital är ett vanligt förekommande begrepp i Bourdieus teorier. En översättning av ordet kapital är värden, tillgångar eller resurser som människor tillägnar sig i livet. Bourdieu beskriver olika

definitioner av kapital. De vanligaste kapitalarterna är symboliskt kapital, kulturellt kapital, socialt kapital och ekonomiskt kapital. (ibid.)

Symboliskt kapital är det mest grundläggande begreppet i Bourdieus sociologi. Månsson (1998) förklarar att det symboliska kapitalet har alltid ett kulturellt eller socialt ursprung. Begreppet symboliskt kapital kan användas för att förstå maktstrukturen i samhället. Denna maktstruktur byggs upp av symbolvärden som erhålls via utbildning, lägenheter, matvanor, bilar, kläder och pengar. (ibid.)

Det kulturella kapitalet är en underavdelning till det symboliska kapitalet. Månsson (1998) diskuterar att det kulturella kapitalet avser både det kulturella kapital som finns i vad vi vanligtvis kallar kultur, d.v.s. konst, musik och litteratur, och det som finns i bildning och förhållningssätt. Det kulturella kapitalet är en aktiv komponent för bevarande av maktpositioner. (ibid.) Bourdieu anser att det kulturella kapitalet är rörligt och föränderligt. Det ärvs till stor del av föräldrarna men fortsätter att utvecklas livet ut. (Broady, 2000)

Det sociala kapitalet kan sägas vara de tillgångar en individ har i form av exempelvis föräldra-, släkt- och vänskapsrelationer. Det ekonomiska kapitalet är de pengar, kapital och materiella tillgångar som en individ förfogar över. (Månsson, 1998)

Bourdieu's olika former av kapital förutsätter ett habitus. Månsson (1998) förklarar att en individs habitus är ett förhållningssätt, ett sätt att handla, tänka och värdera sin omgivning. Habitus formas under uppväxttiden och styr individens framtida beteende. En viktig del i Bourdieus teori om habitus är att en individs handlingar alltid är sociala och kollektiva till sin karaktär. När en individ vistas i olika sociala miljöer tillägnar hon sig nya habitus. Bourdieu menar att dessa förhållningssätt kommer att följa människan livet igenom, de sociala förhållanden finns inom människan. (ibid.)

Skillnader vad gäller individers sociala ursprung gör att vissa individer har lättare att utveckla ett nytt habitus jämfört med andra. Anledningen till detta är att det kapital som de ärvt av sina föräldrar gör det lättare för individen att tillägna sig nytt kapital. (Månsson, 1998)

”Historien är inristad i våra kroppar”, skriver Bourdieu (Månsson, 1998). Ständigt förvärvar människor nya dispositioner, men de som man har lärt sig i barndomen är de mest beständiga. Människor har friheten att handla, tänka och värdera, men endast utifrån de ramar som skapas i mötet mellan deras habitus och de omgivande sociala sammanhangen. (ibid.)

3.2 Socialarbetaren - Socialt arbete

3.2.1 Om hinder i socialt arbete

För att förstå vad som kan hända i det sociala arbetet diskuterar jag utifrån generella problem och aspekter som indirekt spelar roll i ett möte. Vilka hinder kan förekomma i socialt arbete?

Sunesson (1981) diskuterar olika hinder som kan uppstå i socialt arbete. För det första kan det vara hinder som betingas av yttre omständigheter, t.ex. lagstiftning, den samhällsapparat och förvaltningsorganisation som byggts upp för att kontrollera att socialtjänsten lagar följs. För det andra kan det vara andra hindrande omständigheter, som interna regler som beror på förvaltningsordningen och beslutssystemet och för det tredje de hinder som uppstår i samarbete med andra myndigheter. För det fjärde är andra typer av objektiva hinder som arbetsmarknadssituationen och andra förhållanden som hänger samman med samhällsstrukturen i allmänhet. Slutligen ett femte hinder som kan vara det beroende av arbetskamrater och överordnade som både i formellt avseende och i praktiken kan leda till en oklar ansvarssituation. Det kan leda till en osjälvständighet och en tendens att välja lösningar som är välbekantas och gångbara. Därmed finns det risk för att skapa en för kamrater och kolleger välkänd stämning, fast en professionell bedömning hade kunnat leda till en annan en något annat. (ibid.)

3.2.2 Kulturkompetens

Socialarbetare som arbetar med invandrare och invandrarungdomar betonar hur viktigt det är att personal har eller skaffar sig "kulturkompetens". Detta för att lära känna den bakgrund den unge har, inte bara ytligt utan att socialarbetaren också känslomässigt kan förstå den unge. Kulturkompetens handlar om en mängd faktorer. T.ex. handlar det om att ha kunskaper om mans- och kvinnorollen och inställningen till barn. Huruvida samhället, individen eller familjen är mittpunkt. Kunskaper om hur stort inflytande religionen har på kulturen, olika värdesystem och livsstil. (Holmberg, 1984)

3.2.3 Socialarbetarrollen som myndighetsperson

Holmberg (1984) diskuterar att det är i ljuset av myndighetsutövning man måste se kulturmöten på en utredningsavdelning inom socialtjänsten. Det är således inte vilket kulturmöte som helst, utan ett mycket känsligt möte, eftersom verksamheten inom utredningsavdelningar handlar om myndighetsutövning på områden som är centrala i människors liv. Det är t.ex. livsmönster, barnuppfostran och andra personliga förhållanden

som socialarbetaren kan komma att bedöma. Kulturmöten på utredningsavdelningar sker dessutom långt ifrån på lika villkor. Socialarbetaren som representerar majoritetskulturen är också samhällets representant. Socialarbetaren representerar det svenska samhällets kultur som den kommer till uttryck i lagar och förordningar. Invandraren betraktas och bedöms alltså dels genom det ”personliga kulturfiltret”, dels genom ”det officiella kulturfiltret”. (ibid.)

3.2.4 Förståelse

Vidare nämner jag betydelsen av att ”förstå” en individs situation, det är grundstenen i sociala arbeten. Utan förståelse, inget engagemang. Utan förståelse, ingen kontakt. Utan förståelse kan man som socialarbetare inte göra en riktig bedömning av vad som är lämpligt att göra i konkreta situationer. Eftersom invandrare upplever brytningar, separationer och förluster när de på obestämd tid måste lämna sitt land, drabbas de av kriser. (Holmberg, 1984)

Psykolog Marcela Bravo och socionom Eva-Britt Lönnback (1998) talar om att den psykosociala krisen har många gånger förbisetts när det gäller att försöka förstå de svårigheter invandrarbarn- och ungdomar och familjer har utvecklat i vårt land. De pekar också på att ofta uteblir det psykosociala krisstödet, som är avgörande för dem alla i den livssituation de befinner sig i med ett kaotiskt tomrum mellan hemlandet och nya landet. De behöver få ett psykosocialt stöd, dvs. hjälp att förstärka sina försvagade resurser så att de skall kunna uthärda de höga krav som invandringen till ett nytt land innebär. När en individ lämnar sitt land, börjar en oåterkallelig förändringsprocess som innebär att invandraren aldrig mer kan likställas med den person han/hon var förut. Den psykosociala kunskapen hos personalen om invandringen bör byggas upp genom att hela processen fokuseras, inklusive tiden i Sverige fram till att integrationen uppnås. (ibid.)

3.2.5 Sammanfattning

I detta avsnitt har jag nämnt om olika perspektiv i socialt arbete. En viktig förutsättning är att skaffa sig kulturkompetens, när man ska arbeta med invandrarungdomar och deras familjer. Dessutom har jag diskuterat om kulturmöten att de inte sker på lika villkor och att det kan uppstå känsliga situationer som myndighetsutövare bör vara vaksam för. Avslutar avsnittet om betydelsen av att visa förståelse och ge psykosocialt stöd till invandrarungdomar och deras familjer.

3.3 Perspektiv utifrån mötet

3.3.1 Kulturmöten

När en person kommer till ett nytt och kanske annorlunda samhälle ändras inte bara de materiella förutsättningarna, även de sociala och psykologiska förutsättningarna förändras. Att som många invandrare i Sverige, byter liv från en invand tillvaro i ett samhälle till ett liv som medlem i en marginaliserad grupp. Nya livsförhållanden i ett annat samhälle med en annan kultur innebär att bli utsatt för stora påfrestningar. Mötet med människor från andra samhällen och kulturer innebär en utmaning. Missuppfattningar och missförstånd uppstår lätt, liksom rädsla för nya beteenden och förhållningssätt, (Allwood, 2000).

Allwood (2000) pekar också på att för invandrarungdomar och deras familjer kan en viktig anledning till ofullständig förståelse av det svenska samhället vara språksvårigheter. Hur man övertygar en svensk tjänsteman om rimligheten i sitt eget synsätt eller vikten av sitt ärende, skapar också allmänt sett svårigheter för invandrarungdom och deras familjer i kontakten med olika samhälleliga verksamheter. Skillnader i värderingar och utgångspunkter bidrar ofta till svårigheterna att åstadkomma ett konstruktivt kommunikationsresultat i mötet. (ibid.)

I det dagliga sociala arbetet är kunskaper om vad som händer vid kulturmöten viktiga. Gustavsson (1984, i Holmberg 1984) pekar på svårigheten i kulturmöten. Det är i *mötet* mellan olika kulturer där socialarbetaren representerar en kultur och klienten en annan som själva komplexiteten ligger. I mötet kan problemen torna upp sig i form av hinder för socialarbetaren att förstå, att identifiera sig och att engagera sig i invandrarungdomen. (ibid.)

3.3.2 Sammanfattning

I det här avsnittet har jag nämnt om att skillnader i värderingar och utgångspunkter kan bidra till svårigheterna att åstadkomma ett konstruktivt möte.

3.4 Invandrarungdom

3.4.1 Identitetsdilemmat

Vanliga svenska ungdomar genomgår identitetskriser. Att invandrarungdomar gör det i ännu högre grad är förstaeligt eftersom de får dubbla identitetskriser. (Sylvander, 1984)

Vikten av att ha en egen identitet och vad som kan hända om man inte lyckas skaffa en sådan tar Nader Ahmadi, fil. dr i sociologi och universitetslektor vid Stockholms universitet upp i sin forskning om identitetsskapande. Ahmadi (1998) menar att p.g.a. att många invandrarungdomar inte lyckats skaffa sig en egen identitet känner de sig som främlingar i det svenska samhället. Detta trots att det svenska samhället är det enda samhälle där de faktiskt verkligen hör hemma. Ahmadi menar att man kan kalla dessa ungdomar för varken-eller-människor. De identifierar sig varken med den svenska eller med hemlandets kultur. De känner inte samhörighet med det svenska eller hemlandets samhälle. De är inte solidariska med det svenska eller hemlandets samhälle. De har inte rötter i hemlandet eller i Sverige. De befinner sig i ett kulturellt ingenmansland. (ibid.)

3.4.2 Klassperspektiv

Klassteorierna beskriver och analyserar motsättningar i samhället och dess uppdelning i olika skikt. Jag nämner kort om klasskillnaderna i Sverige idag. ”Det är ett faktum att klasskillnaderna i Sverige är mindre än i andra länder. Dock försvann aldrig klassamhället, kunde man konstatera i början på 90-talet” (O. Löfgren 1991, s.26). Forskarna J.Fritzell och O. Lundberg (1993) konstaterar också att utjämningstrenden brutits och att det svenska samhället alltjämt i hög grad är skiktat enligt välkända klassmönster, (Israel & Hermansson, 1996). Varje modernt samhälle är ett stratifierat samhälle, människor kan delas upp enligt olika kriterier. Tillhörighet till olika grupper eller klasser ger olika makt och privilegier, olika chanser med hänsyn till arbete och konsumtion och skillnader i hälsa och sjukdomsfrekvens, i barnens uppväxtbetingelser och utveckling för att nämna några klasskiljande faktorer. (ibid.)

3.4.3 Relationen förälder-ungdom

Gustavsson (1984, s.98) påpekar att ”*Barnuppfostran handlar om att förmedla kulturen från en generation till en annan, gör man inte det upphör kulturen*”. Uppfostran är en del av oss och den är känslomässigt förankrad. (ibid.)

Invandrarföräldrarna fortsätter ofta med samma uppfostringsmetoder och värderingar som förut, samtidigt utsätts ungdomarna för mycket starka förändringskrafter utanför familjen, i skolan och i tonårskulturen Detta kan skapa problem hos många familjer, hos ungdomarna kan det uppstå svåra identitets- och lojalitetskonflikter. Föräldrarna känner att ungdomarna alltmer glider ifrån dem, i kontakten, i intressen, i värderingar. Ungdomarna hamnar alltmer i

två skilda världar och måste försöka anpassa sig till båda. Till invandrar tonåringens identitets-kris kommer en kulturell kris och ofta en upplevelse av att inte höra någonstans. (ibid.)

3.4.4 Sammanfattning

I detta avsnitt har jag pekat på dels olika aspekter utifrån vad tonåringen kan vara bärare av dels om klasskillnadernas betydelse.

4. Presentation av det empiriska materialet

I detta avsnitt tar jag upp resultaten av empirin. Analysen av resultatredovisningen kommer efter presentationen av det empiriska resultatet.

Presentation av intervjupersonerna

Intervjupersonerna är mellan 23-48 år, två kvinnor och fyra män. Fyra av personerna arbetar på utredningsavdelningar i socialtjänsten inom olika sektioner. En person arbetar fältinriktat inom socialtjänsten och en person i ledningsposition inom en verksamhet. Majoriteten har socionomutbildning och de har arbetat med invandrarungdomar mellan 2-20 års tid. Socialsekreterarna arbetar med utredningsuppgifter och uppföljning av insatser på olika avd för ungdom och familj. Personen som arbetar fältinriktat, arbetar inom olika verksamhetsgrupper, ute på stan, bostadsområden och skolor där ungdomarna håller till. Personen i ledningsposition har en lednings- och administrativ funktion. Majoritet av intervju-personerna träffar dagligen invandrarungdomar i sitt arbete. Intervjupersonerna har jag gett namnet A-F.

Intervjuperson	Ålder	Arbetslivserf.	Arbetsuppgift
A	25 år	2 ½ år	Socialsek.
B	48 år	20 år	Chefsarb.
C	29 år	8 år	Fält.inriktat arb.
D	27 år	2 ½ år	Social.sek
E	48 år	20 år	Social.sek
F	38 år	3 år	Social.sek

Figur.1. Presentation av intervjupersonerna

4.1

Invandrarungdomar

Vilka problem som framkommer hos invandrarungdomar jämfört med svenska ungdomar är olika och beroende på många faktorer. Till att börja med uttryckte sig flera av informanterna

att invandrarungdomarna stöter på fler kulturkrockar. Både i samhället och i deras hem, till skillnad från svenska ungdomar.

”Det kan röra sig om att invandrarungdomarna anammar den svenska livsstilen, som kan skapa en konflikt med föräldrarnas värderingar och normer” Intervjuperson C

En informant påpekade att många ungdomar känner sig splittrade i sin kulturidentitet som de inte vet hur de ska hantera och som de uttrycker som annorlundaskapet. *”Är de i hemlandet känner de sig som svenskar, de känner sig annorlunda och talar ett annat språk och när de är i Sverige så är de invandrare. Men det är min personliga uppfattning att det beror på hur man hanterar sin situation och vad man lägger ner på att komma in i det svenska samhället.”*

Intervjuperson D

I intervjuerna talas det också om att många hamnar utanför under tonårsperioden då man inte är säker på vem man är och då man lätt kan hamna fel. Vissa väljer att inte komma in i samhället vilket jag tolkar som en rebellisk förklaring mot samhället.

”Jag är själv invandrarungdom och har genomgått en identitetskris när jag var tonåring, då jag var väldigt anti och jag ville inte överhuvudtaget ha med Sverige och göra. Det är där det börjar som en röd tråd ut till något, vad det nu kan vara. T.ex. identitetsproblem som ungdomar stöter på och därför tyr sig ungdomarna sig till gänget eller andra invandrarungdomar för att känna identitet, trygghet och gemenskap.” Intervjuperson C

När tryggheten inte finns hemma eller i skolan söker man sig till gänget för att känna trygghet och som i sin tur kan leda till avvikande beteende, med kriminalitet och missbruk. Att föräldrakontakten inte alltid fungerar utan skapar konflikt är en aspekt som flera av informanterna har talat gemensamt om och hur föräldrarna kan känna sig maktlösa i sin föräldraroll. Föräldrarna kan dessutom bli detroniserade (de avlägsnar sin ledande position som förälder), istället blir barnen föräldrar åt sina föräldrar.

”Föräldrarna blir detroniserade, de blir inte föräldrar utan barnen tar makten. Barnen lever sina liv, de lever i sina gäng och de har sina drömmar hur de ska uppfylla dem. Ungdomarna tror många gånger att de aldrig kan göra det via den vanliga vägen utan de tar till kriminalitet och droger.” Intervjuperson E

”Föräldrarna har inte personliga resurser, ofta är det så att föräldrarna inte kan svenska eller förstår det svenska samhällets normer och värderingar och kan därför behöva mer psykosocialt stöd. Men vi har olika familjer från olika nationaliteter, även inom samma kultur

så är de olika. Vi har invandrarfamiljer med starka resurser som tar hand om sina barn och hjälper sina barn. Men vi har också föräldrar som känner sig maktlösa i förhållande till sina barn och de är i samma situation som svenska föräldrar som har problem med sina ungdomar.” Intervjuperson F

Vidare har det talats om att invandrarungdomar har stora problem med att komma ut på arbetsmarknaden och komma in i utbildningssystemet p.g.a. att många av dem inte fullföljer sina utbildningar och får ofullständiga betyg. ”*Var han eller hon vänder sig stöter invandrarungdom på problem. Man kan beskriva det så här. ”Jag står i mitten som invandrarungdom med kompisarna som genomgår samma sak, till vänster om mig har jag det svenska samhället och till höger om mig min invandrarbakgrund och familjen.*” Intervjuperson C

Sedan nämnde informanterna om ännu en gemensam skillnad, att invandrarungdomar har svårt med språket eller att de inte lär sig språket ordentligt.” *Det resulterar i att de inte hänger med i skolan och det skapar olika problem. De i sin tur hänger ihop med att föräldrarna inte uppmuntrar dem att lära sig språket. Föräldrarna måste uppmuntra dem att plugga för språket är a och o för att komma in i det svenska samhället, annars har de inte så bra framtidsutsikter.*” Intervjuperson C

En annan informant betonade den känslomässiga och ekonomiska skillnaden. ”*Jag ser en klar skillnad som invandrare, det kvittar om man är ungdom eller vuxen. Det är den känslomässiga tryggheten och det är den ekonomiska tryggheten som svenska ungdomar inte har problem med i så stor utsträckning. I våra länder så att säga så är det familjen och släktingarna som uppfyller en funktion och den funktionen kan man inte få i Sverige eller så söker man den inom myndigheten. När det gäller den ekonomiska tryggheten tänker jag på att föräldrarna och ungdomarna har svårt för att få jobb, arbetslösheten spelar in.*” Intervjuperson D

En annan aspekt som flera av informanterna har talat om är känslan av vi-och dom.

”*Jag kan själv känna, vi och dom, jag och svenskarna p.g.a. att jag och många med mig känner att vi inte hör hemma här. Vi tillhör varken här eller där men vi kan samtidigt både vara här och där. När jag var i mitt hemland så saknade jag Sverige och när jag är här så saknar jag min släkt. Vi har inte någon identitet i något av länderna men samtidigt är vi starka individer, vi är anpassningsbara.*” Intervjuperson D

En informant påpekade även att det hela handlar också om hur västorienterade de är och hur de har kommit in i det svenska samhället. En informant uttryckte det så här, ” *Det största hindret tycker jag är invandrarungdomarnas föräldrar. Det beror på föräldrarnas invandrarbakgrund, vilka förhållanden de kommer ifrån och vilken bakgrund de har. Det blir kulturkrockar mellan föräldrarna och ungdomarna, eftersom barnen växer upp i det svenska samhället och anpassar sig enligt svenska normer och värderingar*”. Intervjuperson D

Utöver vad som har nämnts aktualiserades ett hinder som upplevdes i det sociala arbetet av flera av informanterna och det är rollen som myndighetsperson. ”*Sedan tycker jag rollen som myndighetsperson är många gånger ett hinder i mitt arbete.* ” Intervjuperson D

4.2 Metod-Åtgärd

Under detta tema samtalade vi om vilka speciella metoder eller instrument som utvecklats i respektive verksamhet med invandrarungdomar. Gemensamt för alla informanter var att det inte fanns några speciella metoder eller instrument. Men en informant nämnde kulturkompetens som ett viktigt förhållningssätt.

” *Jag tycker det är viktigt med kulturkompetens att det finns på skolor, inom socialtjänsten och på fritidshem.* ” Intervjuperson F

Slutligen samtalade vi om vilka åtgärder som innebär faktiskt stöd för invandrarungdomar. Gemensamt för de flesta av informanterna var att de tog hänsyn med tvåspråkig personal, kulturkompetens, invandrarkunskap, nätverksarbete och tolkhjälp. Två betonade vikten av förebyggande arbete, att invandrarungdomar har någon och prata med, att visa förståelse och att de får stöd vid problem.

4.3 Sociala problem i förhållande till etnicitet

Här samtalade vi om i vilken mån personalen kan ta hänsyn till etnicitet i sin verksamhet för invandrarungdomar. T.ex. vid familjeplaceringar, kontaktpersoner och andra insatser.

De flesta tog hänsyn till det men medgav att det kan ställa till vissa svårigheter.

” *Vi ser mer mellan fingrarna när det gäller invandrarfamiljer än svenska familjer. Dels för att det har visat sig vara svårare att skilja invandrarbarn från sina föräldrar dels för att det är svårare att hitta alternativ så att säga.* ” Intervjuperson E

Vi tar hela tiden hänsyn till det förklarar en annan informant. ”*Etnocentrism är något som jag stöter på dagligen i mitt arbete på fältet och det är något som förekommer också mellan invandrare. Det är ju skillnad mellan en muslimsk och en kristen individ. Problemet är oftast föräldrarna, de har svårt att acceptera att ungdomar vill umgås fast de har olika religion.*”

Intervjuperson C

Slutligen samtalade vi om under detta tema, hur de såg på etnicitet i förhållande till det sociala problemet. En informant uppgav att hon inte såg något förhållande mellan etnicitet och det sociala problemet. De övriga informanterna uppgav att det fanns förhållande som uttryckte sig i olika svårigheter. En informant uttryckte det så här. ”*Jag kan se en skillnad i mönster, t.ex. romer och vissa grupper som är mycket utsatta, jag har arbetat med romer. Romer blir ofta utsatta för misstänksamhet och därför agerar de på ett visst sätt.*” Intervjuperson C

En annan informant uttryckte sig så här. ”*Det kan vara många olika faktorer som spelar in. Allting hör ihop, har man t.ex. flytt så spelar det en roll, har man svårt med språket påverkar det, om man tillhör en minoritet så kan det bli en sårbarhet med anknytningen till samhället. Det blir olika påfrestningar för individen. Det finns många grupperingar i Sverige idag, de har olika mönster utifrån klass och utbildning. Visst påverkar det och det är nackdel för individen och då ökar de sociala problemen*” Intervjuperson B

En tredje informant pekade på att ju längre bort från den västerländska kulturen en familj kommer desto svårare är det för dem och menade på att deras grundläggande värderingar är så olika våra. ”*Generellt sätt så tycker jag inte det är något problem med etniciteten i förhållande till invandare. Det är vissa specifika grupper som det kan vara svårt med. Det kan vara väldigt svårt t.ex. att få in vietnamesiska risbönder i någon svensk verksamhet och i samhället. T.ex. att få dem att förstå våra värderingar, många av dem är analfabeter de kan få svårt med att lära svenska språket, där betyder etniciteten väldigt mycket.*”

Intervjuperson E

Slutligen tar en informant upp skolan som en koppling mellan etnicitet och det sociala problemet. ”*Det jag ser är att skolan kan vara ett exempel som skapar många problem. Skolan har inte tillräckliga resurser och de har inte alltid förståelse för vad ungen genomgår med att leva i två världar och med mycket kulturkrockar eller vilken process de genomgår.*”

Ungdomarna känner ofta utanförskap, de lever i olika världar i hemmet och i skolan. ”

Intervjuperson F

4.4 Kompetens

Under detta tema samtalade jag med informanterna om vilken kompetens de har för att möta invandrarungdomar. En pekade på att genom att vara uppväxt i en stadsdel i Malmö så fanns en del kompetens med i bagaget sedan barnsben. De som hade invandrarbakgrund såg det som en naturlig del av sig själv med invandrarkompetens, eftersom de visste vad det innebar att leva med två språk och kulturer. Gemensamt för alla var att de fick kompetens genom sitt sociala arbete och utbildning.

Avslutningsvis i detta tema talade vi om hur de såg på kompetensen på sin arbetsplats i förhållande till etnicitet. En uppgav att de inte hade diskuterat det på sin arbetsplats så hon visste inte. De övriga menade att den var stor och bred och att de jobbade på att utveckla den hela tiden. De informanter som hade invandrarbakgrund menade att de stod för en del av kompetensen på sin respektive arbetsplats. En informant uttryckte det så här: *”Den finns där, det finns ett öppet förhållningssätt att möta individer oavsett var de kommer ifrån.”*

Intervjuperson B

En annan informant berättade att de hade gått på fortbildningskurser och mycket hade handlat om att förstå muslimer. *” Att förstå vad de tänker, vad de har för regler i sina hemländer, t.ex. att man inte ska gå förbi mannen i familjen genom att endast sitta och diskutera barnen med mamman och hålla pappan utanför samtalet. Det är lätt att börja och diskutera utifrån etnicitet och inte utifrån den faktiska familjen. Man får vara vaksam på att man ser familjen och familjens problem och den enskildes problem och inte utifrån att de kommer där eller där ifrån.”* Intervjuperson E

4.5 Egna upplevelser

Här samtalade vi om hur de upplevde arbetet med invandrarungdomar. Gemensamt för alla är att de tycker arbetet är intressant och positivt. En informant uttryckte sig så här: *”Mycket givande, jag skulle inte vilja byta bort det med att jobba med en homogen grupp.”*

Intervjuperson F

Vidare tyckte två att det var tungt emellanåt men för det mesta spännande och lärorikt. Av-

slutningsvis samtalande vi om hur de upplever möten när olika kulturbärare möts. En informant menade att det är möjligt att det finns skillnader i möten men hon såg dem inte. En pekade på att det visas förståelse för olika kulturer inom socialtjänsten, man har mycket erfarenhet att möta invandrarungdomar och deras familjer. En annan informant pekade på att man bör vara medveten för det kan hända mycket i ett möte med olika kulturer. *T.ex. hur man ska skaka hand eller hur man ska sitta o.s.v. sådana saker kan annars göra att kontakten skärs mitt itu, misstagen lär man sig av.*” Intervjuperson D

Två informanter pekade på att man får anpassa sig och respektera deras kulturer, samtidigt som de har sitt jobb med sig som de inte kan backa ur. *”Man måste hela tiden se på sig själv för att utvecklas i möten med människor. Men det är inte fel att ha en invandrarbakgrund, det hjälper till i förståelsen, att förstå den process de genomgår. Jag måste hela tiden lära mig om olika kulturer. Det är viktigt att understryka att se de enskilda familjerna och individen och inte stirra sig blind på vilken kultur de kommer ifrån.*” Intervjuperson F

5. Analys

I detta avsnitt analyserar jag mitt material utifrån Bourdieus begrepp habitus och kulturellt kapital. I analysarbetet använder jag mig även av teoretiska perspektiv, tidigare forskning och begreppsdiskussion. Jag börjar att diskutera utifrån den första frågeställningen, hur socialarbetare förhåller sig till etnicitet i socialt arbete?

5.1 Förhållningssätt

5.1.1 Etnicitet

I min undersökning talade vi om hur personalen såg på det sociala arbetet i förhållande till etnicitet. Socialarbetarna tog hänsyn till det och medgav att det kan ställa till problem. Insatsen kontaktpersoner tar de flesta informanter upp som exempel när de tar hänsyn till etniciteten, de försöker matcha ungdomar med personer från samma kultur. Vid placeringar av ungdomar vänder de sig till institutioner som är inriktade på att ta hänsyn till etnicitet och som har förståelse för deras dubbla kulturer och språk. Vidare nämner en socialarbetare att ju längre bort en familj kommer från den västerländska kulturen desto svårare är det att stödja, socialarbetaren menar att deras grundläggande värderingar är så helt olika våra.

Sernhede (2000) diskuterar under kapitlet begreppsdiskussion att etnicitet är något de andra har, något som försvarar deras anpassning till vår förnuftsbaseade och rationella kulturella ordning. Att vara vit europé eller svensk framstår som något av en självklar utgångspunkt mot vilken alla skillnader mäts. På detta sätt blir den västerländska kulturen normen. För övrigt varnar Sernhede för risken med att göra sociala villkor till frågor om kultur. Som exempel tar Sernhede upp att invandrarungdomars problem görs till kulturella problem, istället för att se till deras villkor i det svenska samhället som orsaken till deras problem.

Socialarbetarnas synsätt skiljer sig från varandra när de ser på etnicitet i förhållande till det sociala problemet. De socialarbetare som ser etnicitet som problem uttrycker större problem av mötet. Detta kan bero på tror jag att vissa av socialarbetarna arbetade i mer utsatta områden och mötte mer social problematik bland invandrarungdomar. En socialarbetare skiljer sig och menar att det inte finns någon förhållanden till etnicitet när det gäller sociala problem utan de sociala problemen är genomgående i alla grupper oavsett härkomst, denna person menade att en persons problem är individuella. Denna uppfattning tolkar jag som att denna socialarbetare förespråkar ett kulturellrelativistiskt perspektiv, därför avstår personen från att värdera. Enligt Soydan (1999) i tidigare teorikapitel bygger de sina beskrivningar på den bedömda kulturens egna villkor.

Det framkom i empirin olika sociala problem som socialarbetarna möter i arbetet i förhållande till etnicitet. När det gäller hur socialarbetare såg på etnicitet i förhållande till det sociala problemet, var det delade synsätt. En socialarbetare såg inte att det finns något förhållande mellan etnicitet och det sociala problemet. Övriga fem socialarbetare pekade på att det finns förhållande som uttryckte sig på olika vis och de menade att det kan ställa till svårigheter. Detta tolkar jag som att ena sidan av socialarbetarna såg etnicitet som bakomliggande faktorer som problem för invandrarungdomar och att det kan ställa till problem i kontakten i möten. Andra sidan fokuserade på det sociala arbetet och lade inte så stor vikt vid etnicitet och kulturell tillhörighet i mötet och när det gäller invandrarungdomars och deras familjers problem.

5.1.2 Utanförskapet

Ytterligare ett mönster visar på skillnad och som framkom i min undersökning är känslan av

”vi-dem” uppfattningen. ” *Jag kan själv känna, vi och dom, jag och svenskarna p.g.a. att jag och många med mig känner att vi inte hör hemma här. Vi har inte någon identitet i något av länderna.* ”

På grund av att många invandrarungdomar inte lyckats skaffa sig en egen identitet känner de sig som främlingar i det svenska samhället. Detta trots att det svenska samhället är det enda samhälle där de faktiskt verkligen hör hemma. Ahmadi (1998) menar i kapitlet teoretiska perspektiv att man kan kalla dessa ungdomar för varken-eller-människor. De identifierar sig varken med det svenska eller med hemlandets kultur. De känner varken samhörighet med det svenska eller hemlandets samhälle. De är inte solidariska med det svenska eller hemlandets samhälle. De har inte rötter i hemlandet eller i Sverige. De befinner sig i ett kulturellt ingenmansland.

Det kommer i mitt empiriska material främst till uttryck genom beskrivningar att Sverige inte är deras land, samtidigt som ursprungslandet inte heller är riktigt hemma. Detta gemensamt upplevda utanförskap skapar nya gemenskaper för invandrarungdomarna ofta genom gängbildning. Men det kan också ta sig uttryck i avvikande beteende som kriminalitet, missbruk eller identitetskriser. Utanförskapet kan också innebära att inte få känna att man är en arbetande del av samhället eller att få ta del av samhällets resurser och arenor.

Empirin har också visat på komplexiteten för invandrarungdomar att växa upp i Sverige med invandrade föräldrar och vilka psykosociala följder det kan få. Vidare har både litteraturen och empirin pekat på vikten av att förstå och i psykosocialt förebyggande arbete ge krisstöd till invandrarföräldrar. Bravo och Lönnback (1997) har nämnt i kapitlet teoretiska perspektiv, om att integrationen av båda ländernas kulturer kan uppnås först när man har gått igenom en process av sorg och bejakande av vad som skett. Forskningen pekar också på att om inte integrationen kommer till stånd slösas energi på förnekande. Integration har en stor betydelse och det har talats om detta genomgående i intervjuerna. Vikten av att förstå deras process och hur de ska införlivas i det svenska samhället. I kapitlet tidigare forskning pekar Soydan på integrationens betydelse enligt följande. ”Integration föreligger när invandrare blir en arbetande del av det nya samhället, anammar många av samhällets attityder och beteendemönster och fritt deltar i dess aktivitet, samtidigt som de behåller en viss grad av sin ursprungliga kulturella identitet och etnicitet”, (Soydan, 1995, s. 46).

Jag kommer fortsättningsvis i analysavsnitt att analysera andra sociokulturella skillnader som språket, identitet-och kulturkris. Dessutom analysera jag om olika aspekter på förutsättningar i socialt arbete som visar sig i mötet t.ex. kulturkompetensens betydelse och slutligen går jag in på en klassanalys.

5.1.3 Språket

Språket tillskrivs en stor betydelse av socialarbetarna och ett gemensamt mönster framkom i min undersökning. Det är att invandrarungdomar har svårt med språket eller att de inte lär sig språket ordentligt. Svårigheter med språket är en anledning till att invandrarungdomar får stora problem att komma ut på arbetsmarknaden och in i utbildningssystemet p.g.a. att många inte fullföljer sina utbildningar och får ofullständiga betyg. Allwood (2000) pekar på i kapitlet teoretiska perspektiv att för invandrarungdomar och deras familjer kan en viktig anledning till ofullständig förståelse av det svenska samhället vara språksvårigheter. Hur man övertygar en svensk tjänsteman om rimligheten i sitt eget synsätt eller vikten av sitt ärende, skapar också allmänt sett svårigheter för invandrarungdom och deras familjer i kontakten med olika samhällsliga verksamheter. Skillnader i värderingar och utgångspunkter bidrar ofta till svårigheterna att åstadkomma ett konstruktivt kommunikationsresultat i mötet. En informant pekade också på vikten av att föräldrarna uppmuntrade sina barn att lära sig det svenska språket för att de skulle ha en chans i framtiden i det svenska samhället.

”Historien är inristade i våra kroppar” skriver Bourdieu i tidigare teorikapitel. Bourdieu diskuterar att det kulturella kapitlet ärvt till stor del av föräldrarna. Ständigt förvärvar människor nya förhållningssätt men de som man har lärt sig i barndomen är de mest beständiga. Människor har friheten att handla tänka och värdera, men endast utifrån de ramar som skapas i mötet mellan deras habitus och de omgivande sociala sammanhangen. Här drar jag den slutsatsen att föräldrarna och skolan spelar en stor roll för att ungdomarna ska få en chans att införlivas i det svenska samhällssystemet. Brister det där är det lätt att ungdomarna börjar med någon form av avvikande beteende, som kriminalitet eller missbruk.

I min undersökning samtalade vi också om vilka hinder de mötte i det sociala arbetet med invandrarungdomar, alla informanter nämnde att det största hindret var språket och kommunikationen, möjligheten att kommunicera. De kan inte få den kontakten med invandrarföräldrar som med svenska föräldrar, personalen får anlita tolk för att de inte kan kommunicera direkt.

5.1.4 Identitetskris- och kulturkris

I undersökningen har det framkommit skillnader i invandrar- och svenska ungdomars identitets- och kulturkriser. Ett mönster har visat sig och det är att invandrarungdomarnas identitets- och kulturkriser kan vara början på en röd tråd som leder till sociala problem. Vidare framkom ett annat mönster och det är att invandrarungdomar stöter på fler kulturkrockar, både i samhället och i hemmet till skillnad från svenska ungdomar. *”Det kan röra sig om att invandrarungdomarna anammar den svenska livsstilen, som kan skapa en konflikt med föräldrarnas värderingar och normer.”*

Kulturkollisioner uppstår bl.a. genom föräldrarnas olika syn på barnuppfostran och hur familjelivet ska formis och det orsakar ofta konflikter. Ungdomarna försöker skapa sig en identitet men slits mellan två kulturer, vilket kan leda till problem. Gustavsson (1984) pekar på i kapitlet teoretiska perspektiv att *”Barnuppfostran handlar bl.a. om att förmedla kulturen från en generation till en annan, gör man inte det kan en del av kulturen upphöra.”*

Att bevara uppfostringsmönstret från sitt hemland är en viktig aspekt för invandrare, det innebär att man bevarar en del av sin identitet från hemlandet. I tidigare teorikapitlet påpekar Bourdieu att habitus är att en individs handlingar alltid är sociala och kollektiva till sin karaktär. Bourdieu menar att dessa förhållningssätt kommer att följa människan livet igenom, de sociala förhållandena finns inom människan. Ett annat mönster som har framkommit i undersökningen är att kontakten mellan föräldern och ungdomen inte alltid fungerar bra. Det är en aspekt som flera av informanterna har talat gemensamt om, hur olika syn på kulturen skapar konflikt och att detta leder till att föräldrarna kan känna sig maktlösa i sin föräldraroll. I min undersökning framkom också ännu ett mönster som ibland utvecklas mellan föräldrar och ungdomarna. Som jag tidigare nämnt i min undersökning kommer inte föräldrarna in på den svenska arbetsmarknaden eller lär sig hur det svenska samhället fungerar. Det innebär att barnen och ungdomarna kommer in i det svenska samhället fortare, bl.a. genom skolplikten och genom att de träffar svenska kamrater. Vilket gör att föräldrarna kan bli detroniserade, det innebär att rollen som förälder tar barnen över, de blir föräldrar åt sina föräldrar. Detta medför ofta att de vuxna blir beroende av sina barn när de ska ha kontakt med de svenska myndigheterna.

5.1.5 Klassanalys

Vidare påpekades i min undersökning att det finns socioekonomiska skillnader i levnadsförhållanden mellan svenska och invandrarungdomar. Soydan (1995) påpekar i kapitlet tidigare forskning om ökande skillnader i befolkningen vad gäller levnadsförhållanden. Han använder begreppet att marginalisera inte bara i termer av levnadsförhållanden utan också i fråga om värderings- och meningssystem. Man kan alltså marginalisera i termer av att man tappar delaktigheten i värderings- och meningssystem.

Forskarna J. Fritzell och O. Lundberg (1993) konstaterar också att utjämningstrenden brutits och att det svenska samhället alltjämt i hög grad är skiktat enligt välkända klassmönster, (Israel & Hermansson, 1996). Två av socialsekreterarna menade att de kunde se skillnad i invandrar- och svenska ungdomars levnadsförhållanden. De pekade också på klasstillhörigheten, att de tillhörde olika grupper och att de kom från hem med olika utbildningsbakgrund. Bourdieu pekar på i teorikapitlet att det kulturella kapitalet är en aktiv komponent för bevarande av maktpositioner. Men han anser också att det är rörligt och föränderligt. Att tillägna sig utbildning och arbete är en central betydelse för en högre social position i samhället. Det framkom i min undersökning att många av invandrarungdomar kämpar med sitt sociala ursprung och klasstillhörighet där en högre utbildning kan komma kräva ett stort motstånd.

Israel & Hermansson nämner i kapitlet teoretiska perspektiv, att tillhörighet till olika grupper eller klasser ger olika makt och privilegier. De har olika chanser med hänsyn till arbete och konsumtion och skillnader i hälsa och sjukdomsfrekvens, i barnens uppväxtbetingelser och utveckling för att nämna några klasskiljande faktorer. (ibid.)

Det svenska samhället har visat på stora strukturella förändringar i ekonomin under 90-talet. Det har skiktat samhället och idag ser jag svenska samhället som ett 2/3: dje dels samhälle där olika grupper bl.a. invandrare segreras och marginaliseras. Det är känt att invandrarungdomar och deras familjer har sämre förutsättningar i dagens svenska samhälle.

Ett stort problem är att föräldrarna och ungdomarna inte kommer in på den svenska arbetsmarknaden. En orsak till detta är bl.a. att föräldrarna inte lär sig hur det svenska samhället fungerar eller lär sig tala svenska. *'När det gäller den ekonomiska tryggheten tänker jag på att föräldrarna och ungdomarna har svårt för att få jobb, arbetslösheten spelar in'*

5.2 Avspegling i mötet

Slutligen går jag in på min sista frågeställning, hur detta avspeglar sig i möten mellan socialarbetaren och invandrarungdomen och deras familjer?

Alla socialarbetarna påpekade att det inte finns något specifikt förhållningssätt i möten med invandrarungdomar och deras familjer. Det gäller att visa förståelse som är grunden i allt socialt arbete och att vara vaksam på att det kan hända mycket i möten. Gustavsson (1984) pekar i kapitlet teoretiska perspektiv på svårigheten i kulturmöten. Det är i *mötet* mellan olika kulturer där socialarbetaren representerar en kultur och klienten en annan som själva komplexiteten ligger. I mötet kan problemen torna upp sig i form av hinder för socialarbetaren att förstå, att identifiera sig och att engagera sig i invandrarungdomen och dennes familj. Sunesson (2000) pekar på i kapitlet teoretiska perspektiv att det inte bara är relationen som avgör samspelet i ett möte. Organisationen och samhällsstrukturen påverkar också det sociala arbetet. Relationen eller mötet är av större vikt och kan inte frigöras ifrån samhällsstrukturen eller organisationens struktur. (ibid.)

Jag diskuterar vidare om vad som kan hända i svåra ärenden i socialt arbete? Från en informant lyfter jag fram följande utlåtande som jag ser som en specifik företeelse.” *Vi ser mer mellan fingrarna när det gäller invandrarfamiljer än svenska familjer. Dels för att det har visat sig vara svårare att skilja invandrarbarn från sina föräldrar dels för att det är svårare att hitta alternativ så att säga.*” I detta exempel ställde jag mig frågan, har det funnits tillräckliga bedömningar eller är det olika hinder, synsätt som gör att ärenden i socialt arbete inte går att lösa?

5.2.1 Hinder

I kapitlet teoretiska perspektiv pekar Sunesson (1981) på olika hinder i socialt arbete. Ett av hindren sätter jag i samband med exemplet enligt ovan. Hindret handlar om beroendskapet av arbetskamrater och överordnade som både i formellt avseende och i praktiken kan leda till en *oklar* ansvarssituation. Det kan leda till en osjälvständighet och en tendens att välja lösningar som är välbekantas, gångbara och därmed skapa en för kamrater och kolleger välkänd stämning, fast en verkligt professionell bedömning hade kunnat leda till något annat. I Marklunds m.fl. studie framkommer det också att det sociala arbetet kan upplevas som *oklart*, för att socialsekreterarna ofta är tvungna att fatta beslut om klienterna utifrån egna bedömningar. Jag tolkar det också som att det kan finnas andra orsaker som makt, tvång, faktorer som ingår i socialarbetarnas arbete. Dessutom skäl som att det är svårare att t.ex. skilja invandrarbarn från sina föräldrar och att hitta alternativ till insatser.

Sunesson (2000) diskuterar dessutom i kapitlet tidigare forskning om att relationen mellan klient och socialarbetare finns en viss risk för att klienten hamnar i underläge. I mötet med socialtjänsten finns ett moment av mer eller mindre utifrånstyrtd tvång i bilden. Personer vänder sig till socialtjänsten dels för att ta del av socialtjänstens resurser dels för att få rådgivning och stöd. Dessa motsatsförhållanden står ofta i fokus, å ena sidan makt och fördelning av resurser, å andra sidan de samhällsnormer (regelverk) och förväntningar som organisationen har på sig och som den förmedlar till klienterna. Resurskontroll och regelkontroll innebär att de kommer att löpa samman och ge socialtjänsten och socialarbetaren ett organisatoriskt förankrat övertag. (ibid.)

5.2.2 Kulturkrockar

Men hindren kan också visa sig i kontakten med klienterna menade en socialarbetare. T.ex. kulturkrockar som kan skapa oförmåga och vanmakt i det sociala arbetet. Det största hindret tyckte två socialarbetare var invandrarungdomarnas föräldrar. Det berodde på föräldrarnas invandrarbakgrund, vilka förhållanden de kommer ifrån. Det kunde också visa sig i myndighetskontakten med invandrarföräldrarna. Det finns kulturskillnader t.ex. när socialarbetaren ska diskutera en enkel sak så finns det vissa invandrargrupper som inte kan ta det på ett enkelt sätt. Det hela handlar om enligt socialarbetaren, hur västorienterade familjerna är och hur de har kommit in i det svenska samhället.

Socialarbetarna pekade också på att det blir kulturkrockar mellan föräldrarna och ungdomarna, eftersom barnen växer upp i det svenska samhället och anpassar sig enligt svenska normer och värderingar.

5.2.3 Myndighetsperson

Ett annat mönster visade också sig och det är att flera av socialarbetarna upplevde rollen som myndighetsperson som ett hinder i deras dagliga arbete. I kapitlet teoretiska perspektiv nämner jag utifrån Holmberg (1984) att socialt arbete på utredningsavdelningar sker långt ifrån på lika villkor. Socialarbetaren som representerar majoritetskulturen är också samhällets representant. Socialarbetaren representerar det svenska samhällets kultur som den kommer till uttryck i lagar och förordningar. Invandraren betraktas och bedöms alltså dels genom det ”personliga kulturfiltret” dels genom ”det officiella.

Allmänt har jag fått klart för mig när man arbetar med invandrarungdomar och deras familjer, att kulturmöten är ofta komplicerade och sårbara därför att socialarbetaren har rollen att

ifrågasätta och man kan lätt klampa på klientens värden som de anser betydelsefulla och självklara.

5.2.4 Förhållningssätt

Min undersökning visade en gemensam uppfattning bland alla socialarbetarna, att det inte finns några speciella metoder eller instrument vid kontakt med personer med annan etnicitet. Enligt flera informanter är det avgörande hur man bemöter människor och vilket förhållningssätt socialarbetare har. Holmberg (1984) pekar på i kapitlet teoretiska perspektiv att "förstå" en individs situation är grundstenen i sociala arbeten. Hon påpekar att utan förståelse, inget engagemang och utan förståelse, ingen kontakt. Utan förståelse kan man som socialarbetare inte göra en riktig bedömning av vad som är lämpligt att göra i konkreta situationer.

5.2.5 Kulturkompetens

I min empiri nämndes vikten av psykosocialt arbete med invandrarfamiljerna men i väldigt liten utsträckning pratades det om kulturkompetens. Jag tolkar detta som att vissa verksamheter jag hade kontakt med hade inte utvecklat sin kulturkompetens av olika skäl, medan majoriteten tänkte medvetet och dagligen på att utveckla den p.g.a. att deras verksamheter innehöll stor kontakt med etnisk mångfald.

Holmberg (1984) uppmärksammar i det teoretiska kapitlet att de som arbetar med invandrare och invandrarungdomar betonar hur viktigt det är att personal har eller skaffar sig "kulturkompetens". Vikten av att personalen känner den bakgrund den unge har, inte bara ytligt utan att de också känslomässigt kan förstå den unge.

I min undersökning visade det sig också att en majoritet av socialarbetarna önskade större kunskaper i kulturkompetens. En av socialarbetare uttryckte en önskan om större kunskap om kulturkompetens ute på skolor och hos socialtjänsten. En annan socialarbetare berättade att de hade gått fortbildningskurser och mycket handlade om att förstå muslimer hur de tänker och vad de har för normer i sina hemländer. Flera av socialarbetarna menade att man får vara vaksam på att se familjens problem och den enskildes problem och inte utifrån var de kommer ifrån.

6. Resultatsammanfattning

I följande avsnitt presenteras en sammanfattning av vad jag i min undersökning kommit fram till utifrån mitt syfte och mina frågeställningar. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några socialarbetare förhåller sig till etnisk mångfald i socialt arbete med fokus på

invandrarungdom och deras familjer samt att belysa några aspekter av de speciella förutsättningar som socialarbetare arbetar under inom socialtjänsten. I min undersökning har jag intervjuat sex personer som arbetar inom socialtjänsten i utredningsarbete, fältinriktat arbete och i ledningsposition, majoriteten har kontakt med invandrarungdomar dagligen. Min första frågeställning är, hur förhåller sig socialarbetaren till etnicitet i socialt arbete?

När det gäller att förhålla sig till insatser som socialtjänsten ger, ges det stor betydelse. Alla informanter uppger att kontaktpersoner är den vanligaste insatsen till invandrarungdomar. De försöker i största möjliga utsträckning matcha ungdomar med personer från samma kultur vid tillsättande av kontaktperson. Angående placering på en institution så vänder de sig till verksamheter som är inriktade på att ta hänsyn till etnicitet. Det kan röra sig om att få speciell mat eller att få utöva sin religion. Det kan även röra sig om tillgång till tvåspråkig personal och personal som har kulturkompetens som bl.a. innebär att möta ungdomar med andra värderingar, normer och att förstå deras sätt att uttrycka känslor.

En informant nämnde att det är i mötet med ungdomarna och deras föräldrar det uppstår problem, det är i mötet kulturkrockarna märks. Alla socialarbetarna uppgav att det största hindret var språket och när olika kulturer möts med olika värderingar och normer. Det kan även röra sig om att socialarbetare ser mer mellan fingrarna när det gäller insatser till invandrarfamiljer och deras ungdomar än svenska familjer p.g.a. enkelt uttryckt vet det inte vad de ska göra i speciella ärenden.

När det gäller etnicitet i förhållande till det sociala problemet uppgav flera informanter att ju längre bort en familj kommer från det västerländska samhället desto svårare kan arbetet bli. T.ex. pekade en informant på att det kan vara i förhållande till specifika grupper som arbetet kan bli svårt. Här exemplifierar jag för att det ska bli förståligt, t.ex. att få in vietnamesiska risbönder i samhället eller i någon svensk verksamhet, många av dem är analfabeter, därför kan det bli svårt för dem att förstå våra värderingar och lära svenska språket.

De flesta informanterna menade att etniciteten hade de hela tiden i bakgrunden i sitt arbete. En annan menade att det finns skillnader i deras livsmönster, t.ex. mellan romer och andra grupper. De följer sina egna traditioner med ett eget råd och besluten tas utifrån gruppen. Ännu en annan uppfattning menade att de sociala problemen kan spegla det stora barnets

desperation, att deras behov inte har blivit tillgodosedda eller att utvecklingen har blivit störd av olika anledningar, t.ex. det sociala arvet.

Avslutningsvis pekade en informant på skolan som exempel på ett socialt problem i förhållande till etnicitet. Det nämndes att skolan inte har tillräckliga resurser och att den inte har alltid förståelse för vad ungdomen går igenom. Informanten pekade på förståelsen för aspekterna att leva i två världar och med mycket kulturkrockar och var i process ungdomarna befinner sig i. Ungdomarna känner utanförskap, de lever i olika världar i skolan och hemma. För övrigt tyckte majoriteten av informanterna att det inte är något problem med etnicitet i förhållande till det sociala problemet.

Slutligen går jag in på min andra frågeställning, hur avspeglar detta sig i möten mellan socialarbetarna och invandrarungdom och deras familjer?

Jag har fått klart för mig att det inte finns några speciella metoder eller instrument i mötet med invandrarungdomar. I förhållningssättet är det grundläggande socialt arbete med förståelse och perspektivseende som är viktiga utgångspunkter och att man utgår från de individuella behov som en individ har. En informant menade att det kan hända mycket i möten för det är där risken är stor för kulturkrockar. Man bör t.ex. vara medveten om sådana saker som att man inte skakar hand med t.ex. kvinnor från i Irak. Kulturerna är olika, det är i mötet personalen bygger upp sin kompetens. En informant betonade kulturkompetens som ett viktigt förhållningssätt medan tre socialarbetarna betonade vikten med psykosocialt krisstöd för invandrarfamiljerna.

Generellt menade informanterna att de fick anpassa sig efter omständigheterna och att de måste hela tiden se på sig själv för att utvecklas i möten med människor. En informant menade att det inte är fel att ha invandrarbakgrund, det hjälper till i förståelsen och att förstå den process de genomgår. Jag nämner och tar upp som en allmän avslutning på denna diskussion och betonar förståelsens betydelse. För om det brister i förståelsen, kan det leda till förhastade slutsatser och felaktiga bedömningar och som blir i slutändan till en nackdel för individen.

7. Slutdiskussion

I min slutdiskussion utgår jag från olika perspektiv när jag diskuterar, kan det spela roll hur man som socialarbetare förhåller sig till etnicitet i det sociala arbetet? En vanlig företeelse är

att man stereotypt kategoriserar människor med annan kultur och härkomst, d.v.s. drar slutsatser om människors agerande utifrån deras etnicitet och kulturella bakgrund. Med andra ord uppfattas de etniska grupperna vara i hög grad kulturellt sett homogena. En annan känd företeelse i samhället och som påverkar det sociala arbetet och som jag tycker är negativt är marginalisering- och segregationspolitiken. Jag tycker den splittrar och delar samhället, där man ofta definierar den som ett mångkulturellt problem snarare än ett demokratiskt.

Jag har dragit den slutsatsen att jag ser i grunden invandrarungdomars och deras familjers problem som allmänmänskliga problem, men inte som en isolerad faktor. Ungdomarna och deras familjer lever under sämre strukturella och sociala livsvillkor.

Debatten i samhället tycker jag skulle handla mer om människosyn, maktfrågor och om ett mångdemokratiskt samhälle istället för kategorisering och etnostämplor. Det finns inte någon neutral referensram utifrån vilken man kan bedöma en annan kultur, kulturen är det filter genom vilket vi tolkar och värderar verkligheten. Svenskheten upplevs ofta som det universella det självklara och där kulturella skillnader förnekas. Förutsättning att leva i ett mångkulturellt samhälle tycker jag innebär att vi lär oss att acceptera olikheter istället för att se utifrån likheter och att vi lär oss att se utifrån allas lika mänskliga värde.

Min uppfattning är att den egna kulturens levnadsmönster och livssyn är en självklarhet för oss alla, likaså för invandrarfamiljer. Det är en viktig del av en persons identitet, den kulturella identiteten. Därför kan mötet med majoritetsbefolkningens normer och värderingar, om barnuppfostran, om könsroller osv. i regel bli mer komplicerat än vad man föreställt för invandrarfamiljer. Jag förespråkar ett kulturellrelativistiskt perspektiv som innebär att som enskild avstår man från att värdera och att som professionell bygga sina beskrivningar på den bedömda kulturens egna villkor.

Avslutningsvis har jag dragit den slutsatsen att inom svensk forskning om socialt arbete med etnisk mångfald är inget prioriterat område. Det vore bra om det satsades mer på detta forskningsområde i samverkan med olika verksamheter. Vidare är det svårt att definiera mångfald på ett entydigt sätt. Jag föredrar att tala om den pluralistiska synen eller den socialt inkluderande organisationen, där olikheter ses som en resurs i en organisation.

8. Källförteckning

Denscombe Martyn (2000) – *Forskningshandboken* – Studentlitteratur, Lund

Holmberg Barbro (1984) - *Socialarbetare och invandrare* – Liber, Stockholm

Holme Magne Idar & Solvang/Krohn Bernt (1997) – *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder* – Studentlitteratur, Lund

Israel Joachim & Hermansson Hans-Erik (1996) – *Det nya klassamhället* – Ordfront, Stockholm

Månsson Per, red (1998) – *Moderna samhällsteoretiker* – Raben & Prisma, Stockholm

Meeuwisse Anna, Sune Sunesson, Hans Swärd (2000) – *Socialt arbete - Natur och kultur*, Falköping

Kullberg Christian (1994) – *Socialt arbete som kommunikativ praktik* – Kanaltryckeriet i Motala AB, Linköping

Olsson Erik (2000) – *Etnicitetens gränser och mångfald* – Carlssons bokförlag, Bjärnum

Sunesson Sun (1981) – *När man inte lyckas* – Almqvist & Wiksell Förlag AB, Stockholm

Sylvander Inga (1985) – *Identitetsutveckling* – Ölandstryckare, Borgholm

Sernhede Ove (1996) – *Ungdomskulturen och de andra* – Daidalos, Göteborg

Trost Jan (1997) – *Kvalitativa intervjuer* – Studentlitteratur, Lund

Antologier

Ahmadi Nader (1998) – ”Om jaguppfattningens betydelse för tolkningen av sociala roller - i Nader Ahmadi (red) m.fl. - ” *Ungdom, kulturmöten, identitet* – Liber AB, Stockholm

Al-Baldawi Riyadh (1998) – ”Migration och familjestruktur” - i Ahmadi Nader (red) m.fl.” - *Ungdom, kulturmöten, identitet* – Liber AB, Stockholm

Allwood Carl Martin (2000) – ”Några förutsättningar för tvärkulturella möten” i Carl Martin Allwood, Elsie C (red), m. fl. (2000) *Tvärkulturella möten* – Natur och kultur, Stockholm

Bergmark Anders och Oscarsson Lars (1998) – ”Sociala problem” i Meeuwisse, Sunesson, Swärd (2000) - *Socialt arbete, en grundbok* – Natur och Kultur, Falköping

Bravo Marcelo och Lönnback Eva-Britt (1998) – ”Det förlorade paradiset” - i Nader Ahmadi (red) m.fl. ”*Ungdom, kulturmöten, identitet*” – Liber AB, Stockholm

Broady Donald (2000) ”Kapitalbegreppet som sociologiskt verktyg” i Bjerg.J. (red) *Pedagogik - grundbok* – Liber AB, Stockholm

Soydan Haluk (1999) ” Att förstå etnisk mångfald är inte lätt” i Soydan Haluk m.fl. – *Socialt arbete med etniska minoriteter – en litteraturöversikt* - Liber AB, Stockholm

Övriga källor

Soydan Haluk (1995) – I marginalen, att ställas utanför - *Rapport från forskarseminariet i Umeå*

Tidningsartikel

Sernhede Ove (2000) – *Föreställda gemenskaper och nya etniciteter* – Nordisk Socialt Arbeid

Officiella tryck

SOU 1996:55 - *Sverige, framtiden och mångfalden* - Stockholm, Fritze

SOU 1996a: 48-50 – *Den svenska invandrapolitiska kommittén* – Stockholm, Fritze

Bilaga – Intervjuformulär

Intervjuteman

1. Invandrarungdom

Hur stor del av dina klienter är invandrarungdomar?

Vilka problem framkommer hos invandrarungdomar jämfört med svenska ungdomar?

På vilket sätt kan du se skillnad i invandrar- och svenska ungdomars problem?

I mötet med invandrarungdomar vilka hinder möter du?

2. Metod – Åtgärder

Vilka speciella metoder har utvecklats i arbetet med invandrarungdomar?

- Vilka åtgärder innebär faktiskt stöd för invandrarungdomar?

3. Det sociala arbetet i förhållande till etnicitet

- I vilken mån tycker du att du kan ta hänsyn till etnicitet vid familjehemsplaceringar, tillsättande av kontaktpersoner och andra insatser för invandrarungdomar?
- Hur ser du på etnicitet i förhållande till det sociala problemet?

4. Kompetens

- Vilken kompetens har du för att möta invandrarungdomar?
- Hur ser du på kompetensen på din arbetsplats i förhållande till etnicitet?

5. Egna upplevelser

- Hur upplever du arbetet med de här klienterna?
Hur upplever du möten när olika kulturbärare möts?

6. Bakgrund

- Hur länge har du arbetat som socialsekreterare?
- Arbetsuppgifter/ansvarsområde?
- Utbildning?
- Vilka är dina erfarenheter av att arbeta med invandrarungdom?

